

POZNÁMKY

Národní báchorky a pověsti vyšly za života Boženy Němcové dvakrát. Po prvé u Jaroslava Pospíšila v sedmi svazečcích v letech 1845 až 1848, po druhé u téhož nakladatele 1854 až 1855 ve čtrnácti sešitech. Základem našeho vydání je vydání první, které je logičtěji uspořádané a především pečlivěji sázené, takže obsahuje poměrně málo tiskových chyb, což nemůžeme říci o vydání druhém. Obě vydání jsou však velmi vzácná; předlohu pro naše vydání zapůjčil Ústavu pro českou literaturu ochotně správce Musea Boženy Němcové v České Skalici p. J. Krtička. Náš první svazek obsahuje pohádky prvních čtyř svazečků, vyšlých roku 1845 a 1846. Připojujeme k nim tři varianty z časopisu Česká včela, Silný Ctibor, Devět křížů a Rousín, které byly prvními tištěnými pohádkami Němcové vůbec, a variant O zlatém kolovrátku podle rukopisu uloženého v literárním archivu knihovny Národního musea v Praze.

Textově opravujeme podle zásad vypracovaných komisí České akademie věd a umění a prakticky uplatňovaných v Národní knihovně zřejmé tiskové chyby, pravopis upravujeme podle dnešní normy, pokud se oprava nedotýká zvukové stránky slova (na příklad *a však* na *avšak*, *pokaždé* na *po každé*, *sprostiti* na *zprostiti*, *fabory* na *fábory*, *zapomětlivý* na *zapomnětlivý*, *prázny* na *prázdný*, *zpomenouti* na *vzpomenouti* a pod.). Opravujeme dále, co autorka psala z dobové normy a co je dnes zastaralé (*podlé* na *podle*, *zabiti*, *napiti se*, *pohřbiti* na *zabítí* a pod., *sedlský* na *selský* atd.). V interpunkci rušíme čárky před slučovací spojkou *a*, přidáváme je však tam, kde jde o oddělení samostatných vět (na př. *chceš-li dovedu tě k němu* na *chceš-li, dovedu tě k němu*); ve sporných případech je zachována interpunkce autorčina. Dvojtečku nemající význam vytýkáci nebo neuvádějící přímou řeč nahrazujeme středníkem, otazník nahrazujeme tečkou tam, kde jde o větu čistě oznamovací (na př. ve větách typu *každý se vyptával, co nese za noviny?*). Ve větách s vokativem, který Němcová zpravidla neodděluje čárkou, zavádíme čárku po slovesech (*neplač, hochu*), kdežto tam, kde jde o těsné spojení vokativu s předcházejícím slovem, přidržujeme se autorky (*andělíčku můj strážníčku; hop zámku do jablka* a pod.). Na druhé straně ponechává naše vydání všechny charakteristické znaky jazyka Boženy Němcové nebo znaky jazyka lidového, a to i tak, že ponechává kolísání autorčino (na příklad vedle *chvilka* ponechává i *chvilka*, *oblekla* i *oblékla*, *bratři* i *bratří*,

ponecháváme *litost, líbý, morský, stavec, pergamén* a pod.). Tvaroslovné odchylky se nemění (*navrátějí, nepí, zabí, všickni tři* a pod.). Zvláštnosti vazebné dodržujeme bez výjimky (na př. *překaziti sňatku, žehnati zlomyslnost, opovrhovati pannu* a pod.).

VYDAVATELOVY OPRAVY V TEXTU

- Str. 42, ř. 26: za kterou bych se ti královsky odměnila, *vloženo se v souhlase s vydáním Mil. Novotného (1928).*
- Str. 87, ř. 18: kdyby to ruka Páně, *přidáno to.*
- Str. 99, ř. 19: našli, *místo* našly.
- Str. 127, ř. 29: ubohé byly již staříčké, *místo* byli
- Str. 160, ř. 13: dokud ty mně větší nezpůsobíš, *vloženo větší v souhlase s vyd. Mil. Novotného.*
- Str. 200, ř. 8: obejdem, *místo* objedem.
- Str. 206, ř. 23: Mikeš, *místo* Mikuláš.
- Str. 246, ř. 7: nenechal si ani krejcaru, *vloženo si v souhlase s vyd. Mil. Novotného.*

VARIANTY

O zlatém kolovrátku. Rukopis nalezl r. 1930 Ant. Grund v Erbenově pozůstalosti a po prvé byl otištěn Mil. Novotným ve 14. sv. Díla B. N. 1930, str. 10. Rukopis je koncept, který zaslala B. Němcová Erbenovi, má autorčiny četné škrty a opravy někdy nečitelné a Erbenovy korektury tužkou. Otiskuje je Mil. Novotný na uvedeném místě. Na konci rukopisu je Erbenův přípisek: „Prosím uctivě Jemnost paní, až p. Možný tuto pověst na čisto přepíše, aby mi potom ráčila tento koncept ještě milostivě zapůjčiti; tuším, že se tato překrásná pověst k dobré básni hoditi může – avšak to s J. Paní povolením. E.“ Erben skutečně užil této pověsti ke známé baladě Zlatý kolovrat.

Silný Ctibor. Vyšlo v České včele 1. října 1844, č. 79.

Rousín. Varianta pověsti Rozkoš. Vyšlo v České včele 24. prosince 1844, č. 103.

Devět křížů. Vyšlo v České včele 26. listopadu 1844, č. 95.

V knihovně Národního musea v Praze je výtisk II. svazku Národních báchorek a pověstí z r. 1845 s vlastnoručním podpisem J. K. Škody. Tento svazek obsahuje domněle vlastnoruční opravy B. Němcové tužkou, a to na str. 3, 4, 5, 37, 40, 41, 42, 47, 48, 53, 56, 64, 88, 117. Tyto opravy nebyly provedeny v tištěném druhém vydání z r. 1854-55. Exemplář má na titulním listu červené razítko: Knihovna Bedřicha Kočího čís. 5470. Změny neuvádíme v tomto vydání, poněvadž nejsou zásadní a autentičnost rukopisu B. Němcové není dosud bezpečně prokázána.

VÝKLAD MÉNĚ ZNÁMÝCH SLOV

hráz, -e f. - dial. sochor, tyč

charouzna, -y f. - dial. chalupa na spadnutí

páj, -e m. - zast. jemný měkký flanel

sudeň, -ně m. - dial. police, mísník

šarkový - dial. šerkový, z vlny a příze doma hrubě utkaný

ulička - způsob tělesného trestu, užívaný kdysi zvl. ve vojsku a spočívající v tom, že trestaný prochází dvěma řadami mužů, kteří ho bijí.